

DE VEROVERING VAN DE ROCKIES

ALS IK DE NAAM VAN MIJN VADER NIET IN HERINNERING roep, wie zal het dan doen?

Mijn vader heette Philip Alexander Kaplan. Hij werd in 1909 geboren in Brooklyn. Ik kan me geen moment herinneren dat hij vrede had met zijn leven. Maar ik weet nog dat hij tot rust leek te komen toen we op een dag in Valley Forge waren en door een van de bosjes met eiken, esdoorns en magnolia's liepen die daar tussen alle berken en pijnbomen in staan. Een andere keer dat ik hem zo rustig zag worden was toen we door het loofbos bij Fredericksburg liepen. Als kind kende ik de namen van de bomen niet, maar toen ik deze en andere heilige oorden aan de oostkust later weer bezocht, wist ik hoe ze heetten. Die latere bezoeken hadden alles met mijn vader te maken. Alleen op dit soort plekken, ver weg van waar we

woonden, kwam mijn vader voor mij en voor zichzelf echt tot leven.

Nog het beste herinner ik me ons bezoek aan Wheatland, de villa in federale stijl van James Buchanan in Lancaster, Pennsylvania, waar de sfeer hangt van een zuidelijke plantage. Om de walnoten tafels en andere antieke meubels beter te kunnen bekijken, stak ik mijn kin over de touwen waarmee de duur ingerichte negentiende-eeuwse kamers waren afgezet. Ik zie de grote piano, donkere boekenkasten en lithografieën aan de muur nog zo voor me. Ik heb weinig jeugdherinneringen, maar de dingen die het meest voor me betekenden, staan me nog helder en gedetailleerd bij. Wheatland, waar president Buchanan woonde, werkte, campagne voerde voor het presidentschap en stierf, betekende als kind echt iets voor me. Ik was pas negen, maar op die zeldzame momenten praatte mijn vader met me alsof ik al bijna volwassen was, waarbij zijn stem tegelijk heel teder klonk.

Mijn vader legde me in grote lijnen uit waarom Buchanan als president een mislukking was, misschien wel de grootste in de geschiedenis van ons land. Natuurlijk vertelde hij het zo dat een negenjarige het kon begrijpen, maar later in mijn leven zou ik mijn kennis aanvullen.

Bij de verkiezingen tussen drie kandidaten in 1856 speelden weliswaar veel factoren mee, maar de overwinning van James Buchanan was toch beslist geen toeval. Bij zijn aantreden in maart 1857 leek alles in zijn voordeel te pleiten. Je zou kunnen stellen dat er in het hele land niemand was die zo gekwalificeerd scheen om het voortwoekerende conflict over de slavernij tussen Noord en Zuid op te lossen als hij. Buchanan was een lange, welgestelde, imposante selfmade man die zeer

geslaagd was in het leven. Hij had in het Huis van Afgevaardigden en de Senaat gezeten en was ambassadeur in Rusland onder president Andrew Jackson, minister van Buitenlandse Zaken onder James K. Polk en ambassadeur in Groot-Brittannië onder Franklin Pierce geweest. Hij had bewezen dingen voor elkaar te kunnen krijgen en ondanks zijn koppigheid de kunst te verstaan van het laveren en compromissen sluiten. Hij wist kortom op welke knoppen hij moest drukken. *Wie anders was zo bedreven in de politiek dat hij de Unie kon redden?* Weinigen waren gewiekster. Maar naar zou blijken miste hij één ding, en wel een kompas waarop hij kon varen bij alle deals die hij probeerde te sluiten. Daarnaast was zijn onmiskenbare sympathie voor het Zuiden een sta-in-de-weg. Maar het voornaamste was dat hij bij al zijn ambitie en technische kunnen geen doel voor ogen had. Bovendien vatte hij de grondwet en de rechten van de grensstaten te letterlijk op. Naar zijn mening had hij als president van de federatie niet het recht dictaten op te leggen aan de zuidelijke staten. En hij vond dat er voor beide standpunten, voor en tegen slavernij, iets te zeggen was. Met zijn legalistische houding had hij in gewone tijden een prima president kunnen zijn, maar in buitengewone tijden was hij een ramp. Het land viel uit elkaar waar hij bij stond. ‘Hij bleek gewoon, *ehhh*, niet genoeg in huis te hebben,’ fluisterde een vader in Wheatland tegen zijn negenjarige zoon.

De eenheid van de gematigde zone van Noord-Amerika was in de vorige eeuw en is nog steeds van groot belang voor de internationale veiligheid. Die eenheid werd bijna vergooid. Door de wetenschap dat Buchanan ondanks zijn vele talenten als president had gefaald – kennis die mijn vader me als eerste

bijbracht – begreep ik later ook heel goed hoe moeilijk het in roerige tijden kan zijn om historische besluiten te nemen. Dat ik na mijn vroegste jeugd altijd dacht: *Goddank hadden we Lincoln*, had te maken met mijn besef dat Buchanan, hoe veelbelovend hij eerst ook leek, een slechte president was geweest. Wat hij ondanks al zijn ervaring miste, had Lincoln in overvloed: karakter.

Tijdens dat bezoek aan Wheatland stond voor mijn vader het echec van Buchanan echter niet voorop. Belangrijker was dat hij desondanks een voorname plaats in de Amerikaanse geschiedenis innam. Je moest dus ook over hem iets weten. Grote presidenten kun je niet als geïsoleerde verschijnselen zien; voor een goed inzicht is ook kennis nodig over hun minder grote voorgangers en opvolgers. Eigenlijk moet het verleden altijd in zijn geheel worden beschouwd. Om het goede te kunnen waarderen moet je ook het slechte kennen en vice versa. Dat geldt in het bijzonder voor de westwaartse expansie. In Wheatland kwam de Amerikaanse geschiedenis voor mij tot leven.

Tijdens diezelfde reis kochten mijn ouders in het hotel in Lancaster waar we logeerden, een boek voor me met reisartikelen in de stijl van *Reader's Digest*, een stijl die bij mijn leeftijd paste. Een van de verhalen ging over een gezin dat op de trek naar het westen ergens op de Great Plains (of de Great American Desert, zoals de vlakten toen werden genoemd) – misschien in Nebraska – stopte om te ontbijten. Ze zouden binnenkort voor het eerst de Rocky Mountains zien. Zoals ik het altijd onthouden heb, zei de vader toen tegen zijn gezin: 'Je moet de Rockies veroveren.' Misschien zei hij: 'De Rockies

zijn een uitdaging.’ Hoe het ook zij, de woorden *de Rockies veroveren* zijn me altijd bijgebleven. Ze maken in één klap de geografische realiteit duidelijk: Amerika (dat pas door Lincoln echt verenigd werd) heeft een continentale omvang en wie bij de Rocky Mountains wilde komen moest eerst door het oostelijk kustgebied, het Midwesten en de Great American Desert. Omdat de Europese pioniers en kolonisten tijdens die hele reis niet precies wisten wat er aan de andere kant van de horizon lag, zagen ze het gebergte op een bepaald punt onverwacht in al zijn ontzagwekkende schoonheid liggen.

In mijn jeugd wilde ik altijd dolgraag bergen zien die hoger waren dan de Appalachen. De reisjes met mijn ouders gingen echter niet verder dan de staten aan de oostkust. Hoewel mijn vader vaak over de Rocky Mountains vertelde, hadden mijn ouders er gewoon het geld niet voor om helemaal naar het westen te gaan. Door de woorden ‘de Rockies veroveren’ werd mijn reislust, die mijn vader zolang ik me herinner stimuleerde, nog groter.

Dat reisje naar Pennsylvania was in 1962. Alaska en Hawaï waren nog maar net tot de Unie toegelaten. Destijds zagen de Verenigde Staten zichzelf nog als een aaneengesloten landmassa of continent, ‘from sea to shining sea’, zoals het liedje en het cliché wilden, en dat beeld zou nog een tijdje bekijken. In Alaska wordt dit blok nog steeds aangeduid als ‘the Lower 48’. Daarmee worden de 48 staten bedoeld die samen de gematigde zone van Noord-Amerika vormen. Arizona was van de 48 staten de laatste die tot de Unie werd toegelaten. Dat gebeurde pas in 1912: de tijdsperiode tussen toen en dat bezoek aan Pennsylvania was iets korter dan die tussen het bezoek en het moment waarop ik dit schrijf.

In 1962 was Amerika een ander land. Het was groter en leger. Valley Forge was nog niet opgeslokt door Philadelphia en Fredericksburg lag een heel eind van de buitenwijken van Washington D.C. In Pennsylvania en Virginia was het eten anders dan bij ons. Er waren in die jaren veel minder restaurantketens en net ten zuiden van de hoofdstad kon je in veel eetgelegenheden nog grutten eten. Mensen reisden met de bus of liften door Amerika, zoals ik in de zomer van 1970 zou doen, in plaats van het vliegtuig te nemen. Het Interstate Highway System was nog zo nieuw dat de rit over de Pennsylvania Turnpike of de New York State Thruway een belevenis was. In de wegrestaurants werd je door echte obers en serveersters bediend. Langs deze magische autowegen kon je van de Atlantische kust helemaal naar de rand van het Midwestern rijden! Ook de oostelijke staten waren nog veel avontuurlijker dan nu. En waar je ook kwam, er waren zelden massa's toeristen.

Die jaren hadden evenwel ook hun duistere kant. Ik weet nog dat we op een middag in Tappahannock, Virginia, stopten bij een restaurant dat Lowery's heette. Het was in het voorjaar van 1964, een paar maanden voor de invoering van de Wet op de Burgerrechten, en we reden na een bezoek aan het slagveld van Yorktown weer naar het noorden. Bij de deur zagen we het bordje 'Alleen voor blanken' hangen. Mijn ouders keken elkaar ongemakkelijk aan, met zo'n blik waar een elfjarige jongen bang van wordt. We gingen naar binnen en terwijl we stillitjes zaten te eten, keek iedereen naar ons. Buitenstaanders waren duidelijk niet welkom.

Die korte vakanties en uitjes waren de edelstenen in mijn jeugd. Mijn warmste herinneringen aan mijn ouders hebben

met die tripjes te maken. Wanneer we weer thuis waren, kon ik de grauwheid van onze buurt in Queens zien, alsof ik er niet zelf woonde. Vanuit het kleine keukentje waarin we aten, zag je alleen de beroete brandtrap en andere flats. Het verschil tussen waar we waren geweest en waar we woonden, was zo groot dat ik volgens mij door die reisjes al jong iets ontwikkelde waar ik nooit goed raad mee wist: een kille objectiviteit. 's Morgens hadden we nog tussen de bomen en over het gras rond het huis van Buchanan gelopen en 's avonds waren we weer in onze flat, waar het geschreeuw van de buren door de muren klonk. Zelfs die kleine kijkjes in de grotere wereld hadden een prijs. Ik leerde al jong dat vergelijken pijnlijk en niet altijd prettig is. Maar iedere serieuze analyse begint ermee.

Mijn vader was een vrachtwagenchauffeur die de middelbare school had afgemaakt en naar klassieke muziek op de radio luisterde wanneer hij de dagelijkse kruiswoordpuzzels in de *New York Times* zat te maken. Zijn kleine grammofoonplatencollectie bevatte platen met de patriottische marsmuziek van John Philip Sousa en de hits van Al Jolson, die ook nummers van Stephen Foster zong. Het was muziek die je van medio negentiende eeuw meevoerde naar de eerste decennia van de twintigste eeuw en waarin de latente dynamiek doorklonk van het Amerika van voor de Tweede Wereldoorlog. In dit geheel eigen allegaartje bevond zich ook de *Grand Canyon Suite* van Ferde Grofé uit 1931, meeslepende muziek die prachtige beelden van reizen oproept. In de jaren zestig liep mijn vader tientallen jaren achter met zijn muzikale smaak. Toen ik zelf de middelbare leeftijd had bereikt, besefte ik hoe dankbaar ik hem daarvoor was.

In het voorjaar van 1961 namen mijn ouders mijn oudere broer, een neef en mij mee naar Washington D.C. Wat dit bezoek vooral gedenkwaardig maakte, was dat mijn vader voor de tweede avond kaartjes kocht voor de Marine Band die in de Constitution Hall muziek van Sousa speelde. Tussen die vormende momenten door – Wheatland, de Marine Band – speelde mijn verder behoorlijk treurige jeugd zich af. Iedere namiddag zat mijn vader op het onopgemaakte bed, dat vanuit de flats direct tegenover ons te zien was, de veters van zijn laarzen te knopen. Daarna bleef hij even als in trance zitten om zich voor te bereiden op weer een nacht rijden door het deels vervallen Brooklyn. Tegenover het bed hingen de twee planken met al zijn boeken erop. Ik herinner me *The Conquest of Everest* van Sir John Hunt (1954), *Beyond the High Himalayas* van William O. Douglas (1952), *Jefferson the Virginian* van Dumas Malone (1948) en een boek dat hij net had gekocht en wilde gaan lezen: *Travels with Charley: In Search of America* van John Steinbeck (1962).

In de jaren dertig had mijn vader de kost verdiend als scharrelaar die informatie over en kaartjes voor de paardenrennen verkocht. In die hoedanigheid had hij met de trein 43 van de ‘lower 48 states’ afgereisd. Na ‘een grote slag’ had hij met een dikke sigaar in de hand een kamer in een eersteklas hotel genomen. De dag daarop leefde hij weer net als zovelen in die jaren als een zwerver. Met alle verhalen die hij me over zijn avonturen in de crisisjaren vertelde, schotelde hij me het beeld voor van een nog pastoraal en naïef land, waar de zwendel die hij bedreef relatief onschuldig was en mensen een maaltijd voor je betaalden als je niets had. Ik heb een foto van hem die de kracht van een negatief uitstraalt. Op deze foto zit hij met

een jasje en das en een hoed iets scheef op zijn hoofd op de Texas State Fair. Achter hem staat in koeien cijfers '1933', en hij lacht met een zelfvertrouwen dat ik als kind nooit met hem in verband kon brengen.

Mijn vader kende letterlijk alle renbanen in het land: Beulah Park (Columbus, Ohio), Arlington Downs (Dallas/Fort Worth) en Churchill Downs, waar hij in 1936 zag hoe Bold Venture de Kentucky Derby won. In de winter van 1933-1934 was hij in Houston en New Orleans; het jaar daarop reed hij met een goederentrein (van de Union Pacific) van Pittsburgh naar Chicago en vandaar naar Las Vegas. Hij kwam er ziek en berooid aan, maar verdiende er weer wat. Hoe doelloos, smerig en pathetisch het feitelijk ook was, het was toch een episch bestaan en de verhalen erover zaten vol overdrijvingen.

De laatste reisherinnering van mijn vader dateerde uit 1942. Na een basistraining op Fort Polk, Louisiana, reed hij in een leger trein naar het noorden om met de boot naar Engeland te gaan, alwaar hij zou dienen bij de achtste Amerikaanse luchtdivisie. Aangekomen op het spoorwegknooppunt bij Cairo, Illinois, zette de ondergaande zon de lucht boven de prairie in lichterlaaie. Op hetzelfde moment werden andere treinen uit verschillende richtingen naar hetzelfde spoor geleid om achter elkaar naar havensteden aan de oostkust te rijden. Het enige wat hij onder de brede hemelkoepel zag waren treinen en nog eens treinen, en uit alle raampjes keken soldaten naar alle treinen die over de eindeloze en door de zon gekleurde vlakte naar hetzelfde punt reden. 'Op dat moment, bij het zien van die scène, wist ik dat we de oorlog zouden winnen,' zei hij tegen me terwijl hij glimlachend bij de herinnering de laatste knoop in zijn veters strikte.

Mijn eerste landkaart van de Verenigde Staten was uit de verhalen van mijn vader samengesteld. Het was een landschap vol lessen en wonderen die ik dolgraag zelf wilde beleven. In mijn verbeelding was de vlakke prairie niet saai, maar een immense en indrukwekkende voorbode van nog grandiozere landschappen. Dat beeld heb ik aan mijn vader te danken. Ik ben dan ook meerdere keren van kust naar kust gereiden. Toen ik een jaar of achttien was, liftte ik – vervuld van nieuwsgierigheid en verlangen om het Westen te zien – van New York naar de westkust. Als journalist van middelbare leeftijd trok ik door het hele land om verslag te doen van sociale, regionale en ecologische problemen. En nu, nu ik halverwege de zestig ben en enigszins gelouterd door internationale gebeurtenissen, maak ik de reis weer in de hoop dat ik door gewoon om me heen te kijken meer duidelijkheid krijg over de positie die Amerika in de wereld inneemt.

Tussen de eerste en tweede reis ontdekte ik een schrijver en gids die dezelfde ongrijpbare dingen in het landschap zag als mijn vader. Ik heb zijn boeken herlezen om me op mijn vermoedelijk laatste oversteek van het continent voor te bereiden. Inzicht in de situatie waarin Amerika zich nu bevindt, kan een kwestie zijn van herontdekken van essentiële maar vergeten dingen, dingen die vanzelfsprekend zijn maar over het hoofd worden gezien. En al lezende in deze boeken krijgt de Amerikaanse landmassa contouren die in dit vliegtuigtijdperk vaak niet meer worden gezien. En ze moeten gezien worden omdat de antwoorden op de buitenlandse dilemma's te vinden zijn op het Amerikaanse continent zelf.